

בס"ד. משיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון ה'תנש"א.

תרגום מאידית

בן ברוקה – "על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו",¹ ורש"י מביא זאת (דעת רבנן) בפירושו עה"פ, שמזה מובן, שהפסוק בבראשית (אף לדעת רש"י – פשוטו של מקרא) למצוה נאמר¹⁰ (נוסף על לברכה)¹¹.

ואעפ"כ הציווי חוזר ונשנה בפ' נח ("כאן לציווי")¹², "ואתם פרו ורבו גו"¹³, הגם שציווי זה כבר נאמר בפ'

יעקב שם, "שפליגי על הלימוד של וכבשוה וס"ל דגילוי מילתא ילפינן מיעקב ומ"מ מודה דעיקר המצוה לאדם נאמרה, וכן משמע מהתוספות (יבמות שם) שכתבו אע"ג דלאדם קאמר פרו ורבו ההוא ברכה בעלמא ולא למצוה, ומדלא פירשו התוס' היכן נצטווה ש"מ דה"ק ההוא לשון רבים דנאמר גבי אדם לברכה בעלמא דכתיב ויברך ולא למצוה אל האיש בלחוד" (לדעת רבנן, משא"כ לדעת ריב"ב ברכה ומצוה אומר על שניהם). אבל ראה באר השדה לפרש"י בראשית שם. ועצ"ע.

(10) וכן הוא דעת החינוך שמצוה ראשונה היא "פרו ורבו גו" שנאמר בפ' בראשית. אבל בסהמ"צ להרמב"ם מ"ע רי"ב, מביא הכתוב "ואתם פרו ורבו" דפ' נח. ולהעיר שברמב"ם הל' אישות רפ"טז מביא סתם "מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו".

(11) כמבואר בנחלת יעקב ושל"ה שם בדחיית פירוש הרא"ם כאן, שהכתוב בפ' בראשית "ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו גו" לברכה נאמרה (ולא למצוה), "כבריייתא דבר קפרא (כתובות ה, א) דקתני הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם, ומשמע שהיא סוברת דקרא ויאמר להם אלקים פרו ורבו הוא פ"י של ויברך אותם אלקים". וכן הוא במהרש"א סנהדרין שבהערה 2 (שהכתוב בבראשית לברכה נאמר), אבל דוחה שם דעת הרא"ם שהמשנה דיבמות פליגא על ברייתא דבר קפרא ועל הסוגיא בסנהדרין שם, ומבאר שלכו"ע (גם להמשנה ביבמות שם) ס"ל דמצות פרו" לרבים מקרא דנח "ואתם פרו ורבו". ועצ"ע.

(12) פרש"י כאן.
(13) וגם לפירוש השני בפרש"י – "ולפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק בנחי" ורבי לשופך דמים" – ה"ז ביאור בהכפל כאן בפ' נח, ואף שיש לבאר עפ"ז

א. בנוגע להציווי בפרשתנו נח ובניו¹ "ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה"² – ידועה השאלה³: למה הקב"ה הי' צריך לצוות זאת שוב לאחר שכבר ציווה בפ' בראשית (לכללות מין האדם) "פרו" ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"⁵.

ואין לתרץ שהאמירה בפ' בראשית היא ברכה ואינה ציווי⁶, וההוספה בפ' נח הינה ציווי על מצוה זו – שכן (כמבואר במפרשים⁷): מהפסוק (בפ' בראשית) "פרו ורבו גו" וכבשוה" למדים במשנה ובגמרא⁸ מי מחוייב במצוה זו [לדעת רבנן] – "האיש מצווה על פרי' ורבי' אבל לא האשה", כמ"ש "וכבשוה", "איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש"⁹, ולדעת רבי יוחנן

(1) פרשתנו ט, ז.
(2) ופסוק זה נאמר למצוה – כדמשמע מסנהדרין (נט, ריש ע"ב) "והרי פרי' ורבי' שנאמר לבני נח דכתיב ואתם פרו ורבו גו" (ראה מהרש"א שם. רא"ם לפרש"י כאן. של"ה חלק תושב"כ ריש פרשתנו. ועוד).
(3) ראה מקומות שבהערה הקודמת. נחלת יעקב וגו"א כאן.
(4) א, כז.
(5) ואין קשיא ממה שנאמר כבר לעיל בפ' נח (ט, א) "ויברך אלקים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו מלאו את הארץ" – כפרש"י כאן "הראשונה לברכה וכאן לציווי", שהכוונה ב"הראשונה" י"ל שהיא לא למש"נ בפ' בראשית (כי שם נאמר למצוה, כדמוכח מפרש"י שם שלמדים מ"וכבשוה" ש"האיש שדרכו לכבוש מצווה בפרי' ורבי' ולא האשה"), אלא הראשונה לנח – כמבואר בנחלת יעקב לפרש"י כאן. של"ה שם.
(6) ראה רמב"ן בראשית שם. פרשתנו ט, ז. רא"ם שם.
(7) נחלת יעקב ושל"ה שם.
(8) יבמות ספ"ז – סה, ב.

(9) וגם לדעת ר' יוסף (יבמות שם) שטעמא דרבנן הוא מדכתיב (וישלח לה, יא) "אני א"ל שר"י פרו ורבה ולא קאמר פרו ורבו" – מבואר בנחלת

אפילו להפירוש¹⁵ שבפ' בראשית מדובר אודות ברכה (ולא ציווי) – עדיין צריך ביאור, מדוע הקב"ה לא אמר את הברכה והציווי ביחד בהמשך אחד, אלא חילק ביניהם: בפ' בראשית (בכריאת האדם) הוא בירכם עם הברכה "פרו ורבו גו'", ורק לאחר המבול ציווה אותם ב"ואתם פרו ורבו".

ועוד: גם בפ' נח הקב"ה בירכם תחילה, "ויברך אלקים גו' פרו ורבו גו'", ולאח"כ אמר להם הציווי ("ואתם פרו ורבו")¹² – מתעוררת לפי"ז השאלה: מדוע הקב"ה הי' צריך לברכם שוב, לאחר שכבר בירך את אדם וחוה (כללות מין האדם) בפ' בראשית "ויברך אותם אלקים גו' פרו ורבו גו'?"

ב. הביאור בזה בפשטות הוא: לאחר המבול כאשר "וימח את כל היקום אשר על פני האדמה גו'"¹⁶, ו"וינחם¹⁷ ה' כי עשה את האדם בארץ"¹⁸ – הקב"ה בירך מחדש (את החיות וכו') – "ושרצו בארץ ופרו ורבו על הארץ"¹⁹, וגם בירך וציווה לנח ובניו "פרו ורבו גו'" – כדי לבנות מחדש יקום.

ובפרט ש"הי' נח דואג לעסוק בפרי' ורבי' עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת העולם עוד"²⁰ (הגם שידע על ציווי ה' בפ' בראשית), לכן הי' זקוק נח לציווי מיוחד של "פרו ורבו גו'"²¹.

אבל נוסף לכך שאין זה מתרץ (עכ"פ חלק (גלאטיק)) מדוע צריכים לציווי נוסף מה' ובלשון כפול (ולא די הברכה ("ויברך אלקים גו' פרו גו'")) והבטחה²²

בראשית¹⁴.

כאשר עושים השוואה בין שני הציוויים רואים חילוק ביניהם: בפ' בראשית כתוב "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", משא"כ בפ' נח – "ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה" – (א) הוא מוסיף "שרצו בארץ ורבו בה", (ב) הוא משמיט את תיבת "וכבשוה".

הטעם שנכלל הציווי בפ' נח לאחר שנאמר בפ' בראשית (כדי ללמוד היקף זה) – עדיין צריך ביאור למה הוצרך לציווי שני על עצם המצוה ד"פרו ורבו", נוסף על הקושיא שבהערה הבאה. ולהעיר שבנחלת יעקב שם מבאר בדברי רש"י אלו, שזהו "להיקף בלבד ואין מוכרח לומר ולדחוק שצוה פעמיים". ולהעיר שלפי פירוש השל"ה שם בדברי רש"י (אליבא דר' יהודה דלא דריש סמוכים אלא היכא דמוכח או דמופנה*) (יבמות ד, א), פסוק הראשון (בפ' נח) "ויברך אלקים גו' ויאמר להם פרו ורבו גו'" הוא לברכה ולמצוה (ואז "ואתם פרו ורבו" מופנה ואתי להיקף). [ולהעיר שעפ"ז נמצא שהציווי נאמר בפועל שלוש פעמים: בפ' בראשית וב' פעמים בפ' נח!].

14 ברא"ם שם מתרץ, שזהו כוונת רש"י "באומרו אחר זה (פסוק ט) "ואני הנני" – מסכים אני עמך, שנה הי' דואג לעסוק בפרי' עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת העולם עוד" (וראה באר השדה נח שם). אבל נוסף לקושיית מהרש"א (סנהדרין שם) "דידי הי' לו בהבטחה ע"ז ולמה הוצרך לצוות לו פעם שנית גם בלשון כפול" – הרי בכללות הענין משמע, שהציווי השני לנח הוא ציווי כללי (שממנו למדים מצוה זו על כל הדורות), ולא רק להבטיח לנח שלא ידאג, כדלקמן בפנים. ועפ"ז מוכן גם בנוגע התירוץ בנחלת יעקב ובגוי"א שם (וראה גם אוה"ח שם ט, ז): "דהנהיל ובכניסתם לתיבה אסר להם תשמיש (פרש"י) פרשתנו ו, יח, ז) וביציאתם התיר להם (שם ח, טז) והי' אפשר לטעות ולומר שיחא רשות ולא מצוה, לפיכך הוצרך שנית לצוות ולהזהירם על כך" – שזהו ציווי פרטי בנוגע למצבו של נח אז, ולא מבואר בזה החידוש כללי בציווי זה אל נח.

15 ראה לעיל הערה 11.

16 פרשתנו ז, כג.

17 בראשית ו, ו.

18 ולהעיר שגם בהתיבה אסר להם תשמיש,

כבהערה 14.

19 פרשתנו ז, ח.

20 פרש"י שם ט, ט.

21 כביאור הרא"ם הנ"ל (הערה 14).

22 קושיית המהרש"א שבהערה הנ"ל.

(* משא"כ לדעת רבי אליעזר (הדורש היקף זה שמי שאינו נוסק בפרי' הריהו כשפ"ד (יבמות טג, ב) דדרשנין סמוכין אנ"ג דליכא לא מוכח ולא מופנה (יבמות ד, א)) הנאמר לראשונה בפ' נח ("ויברך גו' ויאמר להם פרו ורבו גו'") הוא כולה לברכה (ולא למצוה).

בהתחלת הבריאה (קודם המבול), שלימות העולם היתה קשורה (לא עם הטבע ותכונות המציאות העולם גופא, אלא) עם האופן וכח בריאתו ע"י הקב"ה – "עולם על מילואו נברא"²⁹.

ולכן יכל להיות, כפי שהי' בפועל, שעל-ידי ש"רבה רעת האדם בארץ", זה הביא לכך ש"וינחם ה' כי עשה גוי' אמחה גוי"³⁰, חורבן העולם והפסק בסדרי הבריאה – כיוון שהגם שהבריאה נבראה ע"י הקב"ה (על מילואו), ובאופן ש"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"³¹, הרי, היות שהבריאה היתה מצד אופן בריאתה ע"י הבורא (ולא מצד תוכן העולם גופא) לכן החטאים (שריחקו את העולם מהבורא ומרצונו) גרמו לירידה באופן כזה, שלא הי' שייך שהיא תתברר ותתעלה ("לא הי' שייך בירור"³²).

וכיון שע"י החטא דדור המבול התקלקל העולם עד כדי כך ש"מלאה הארץ חמס"³³, ומצד העולם לא הי' שום אפשרות לבירור ועלי', לכן לא נשאר שום טעם למציאות העולם, ו"וינחם ה' כי עשה גוי' אמחה גוי'".

משא"כ לאחר המבול, שאז נפעלה טהרת וזיכוך הארץ (של העולם גופא), שגם כאשר היא במצב ירוד ביותר, תוכל להתברר ולהתעלות (ע"י עבודת התשובה), החל מהעבודה של "נח נח איש צדיק תמים הי' בדורותיו"³⁴ (מבלי הבט על ההנהגה דכל אנשי דורו) – לכן נעשה אז תוקף בהבריאה, "לא

(שלא לשחת העולם עוד)) – הנה מכללות הענין משמע, שהציווי (והברכה) לנח ("ואתם פרו ורבו") אינו רק כדי לחדש את הציווי לאדם (בפ' בראשית), שנח יבנה מחדש את העולם, אלא נוסף בזה חידוש כללי בהציווי (וברכה) נכמובן גם מזה שבכמה מקומות לומדים על המצוה לדורות דוקא מהציווי הזה לנח²³.

ג. ויובן זה ע"פ הביאור בכללות החידוש שנעשה בעולם על-ידי המבול (לגבי מצב העולם לפני זה, בהתחלת הבריאה בפ' בראשית), כמ"ש במדרש²⁴ שנח "ראה עולם חדש":

"עולם חדש" פירושו, שניתוסף חידוש במציאות העולם (לא רק לגבי מצב העולם בזמן המבול, אלא גם ובעיקר), לגבי מצב העולם קודם המבול, בהתחלת הבריאה.

ולכאורה אינו מובן: מהו החידוש בעולם שנפעל ע"י המבול לגבי החידוש בהתחלת הבריאה – חידוש אמיתי (מאין ליש) אשר "בראשית ברא²⁵ אלקים את השמים ואת הארץ"²⁶, והקב"ה מהוה ומחיי ומקיים את העולם מאין ואפס ממש בכל רגע ורגע מחדש?²⁷

והביאור בזה: מבואר בכ"מ²⁸, שהמבול בא (לא רק כדי להעניש את החוטאים, כי אם ובעיקר) "לטהר את הארץ" (מי המבול שירדו ארבעים יום ה"ה בדוגמת מי המקוה של מ' סאה שמתהרים את האדם), המבול זיכך ועידן את כל העולם.

(23) ראה לעיל הערה 10. וראה סנהדרין שם.

(24) ב"ר פרשתנו פ"ל, ת.

(25) ראה רמב"ן עה"פ: ואין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא.

(26) בראשית א, א.

(27) תניא שער היחוד והאמונה פ"א.

(28) תו"א ריש פרשתנו (ח, ג ואילך). ובארוכה

– תו"ח שם (נט, ב ואילך). ובכ"מ.

(29) ראה ב"ר פ"ב, ו.

(30) בראשית ו, ה ואילך.

(31) שם א, לא.

(32) סד"ה את קשתי תנ"ד. ועוד.

(33) פרשתנו ו, יג.

(34) ריש פרשתנו.

אחד שנכפל שמו), שתחתונים (מצד עינים הם) יתאחדו עם העליונים.

— הענין דשבת ומנוחה הי' כבר בסיום וגמר הבריאה (קודם המבול), וזה פעל שלימות בבריאה ("מה הי' העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה"⁴²) — אבל זה הי' חלק (גמר ושלמות) מהבריאה ע"י הקב"ה, "ויכלל⁴³ אלקים גו"⁴⁴; משא"כ ע"י נח ("מי נח") נוספה (ע"י עבודת האדם) מנוחה בעולם מצד עיניו גופא. ולכן הרי זה גם נייחא בכפליים⁴⁵ ("כפליים לתושי", שבא ע"י עבודת המטה⁴⁶).

בכדי לפעול טהרת הארץ (בכדי שהעולם מצד עיניו גופא יוכל להזדכך ולהתעלות) נדרשים שני עינים: (א) טהרת העולם שנפעלת ע"י הביטול ד"ותשחת" ו"חמס" בארץ ע"י המבול ש"בלה את הכל כו"⁴⁷, (ב) הפעולה החיובית דבירור וזיכוך העולם (ולא שבירת העולם).

ויש לומר, שבכללות נפעל זה ע"י (א) המבול שטיהר את העולם מ"מלאה

ישבותו", עד לכריתת הברית של "ולא יכרת כל בשר .. ולא יהי' עוד מבול וגו'"³⁵ — בכל מצב שהעולם יהי' בו³⁶.

וזהו מהות החידוש בעולם — "עולם חדש" — שנפעל ע"י המבול: החידוש הגמור בהבריאה שאז הכניס הקב"ה יכולת ותכונה חדשה בעולם, שהעולם בעצמו יוכל להזדכך ולהתעלות.

ד. ענין זה מרומז גם בשם נח (ושם כל הפרשה):

נח הוא מלשון נייחא³⁷, ו"נח נח" שתי פעמים הוא נייחא בכפליים — "נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים"³⁷. וכמבואר בכ"מ³⁸, שנח הוא בחי' שבת (וכמ"ש³⁹ "וישבות" ותרגומו "ונח"), "נייחא דרוחא", "שהוא בחינת שביתה, כאדם השובת ממלאכתו".

נח (איש צדיק) פעל והכניס מנוחה בעולם, ולכן נקראים מי המבול על שמו "מי נח"⁴⁰ — כיון שטיהרו את הארץ, שע"י נעשה מנוחה בעולם (נוסף על המנוחה לאחר המבול, גם ובעיקר מנוחה בעולם לגבי מצבו קודם המבול), שגם העולם, מצד עיניו גופא, יהי' שייך לבירור וזיכוך. וע"ז — מקבל העולם תוקף מנוחה ד"לא ישבותו".

ויתירה מזו: "נח נח" שתי פעמים מורה, שהוא פעל מנוחה ונייחא "לעליונים" ו"לתחתונים"⁴¹ כפי שהם מתאחדים יחדיו (כפי שנח הוא אדם

חכ"א ע' 447 הערה 10. ושי"ן), וע"י השימוש בהע' לשון נפעל בירור באוה"ע (ראה תו"א משפטים עו, ד. עה, ג), שהכח לזה ניתן ע"י המבול, "מי נח", שבא לטהר ולזכך את הארץ.

(42) פרש"י עה"פ בראשית ב, ב.

(43) שם.

(44) וגם קיום מצות שבת ע"י אדה"ר הוא קיום השבת שמייקדשא וקיימא מלמעלה (כיצה יז, א).

(45) משא"כ הכפל במעשה בראשית — יום שלישי שהוכפל בו כי טוב, ויום הששי שהוכפל בו טוב: (א) ה"ז טוב מלמעלה, "וירא אלקים כי טוב" (בראשית א, יב. ועד"ש שם, לא), (ב) גם הכפל הוא חלק מהבריאה, כי הכפל ביום השלישי הוא לגמר מלאכת יום השני (פרש"י שם, ז), והכפל ביום הששי הוא לגמר כל הבריאה, "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".

(46) ראה בארוכה סה"מ מלוקט ח"א ע' סד ואילך, ושי"ן.

(47) פרש"י עה"פ ו, ז.

(35) שם ט, יא.

(36) בכל הנ"ל — ראה לקו"ש חט"ו ע' 51 ואילך.

(37) ב"ר פרשתנו פ"ל, ה. וראה זח"א נח, ב.

(38) תו"א ריש פרשתנו (ח, ג). שם ט, סע"א ואילך, י, א. ובכ"מ.

(39) בראשית ב, ב.

(40) ישע"י נד, ט.

(41) מנוחה — הן בלשון הקודש (נח), והן בלשון ארמית (נייחא), ע"ד עליונים ותחתונים. ולהעיר שארמית היא א' משבעים לשון דאוה"ע, וביחוד ע"ז קשור במיוחד עם לה"ק (ראה לקו"ש

זה – יוכלו לפעול בירור וזיכוך העולם, באופן שהעולם עצמו יתעלה (באופן של נייחא).

וכמרומו גם בלשון הציווי (בעשיית התיבה⁵⁷) "ואל אמה תכלינה מלמעלה": "אמה"⁵⁸ ר"ת "אלקינו מלך העולם", ע"י⁵⁹ אלקינו (אלקה דבנ") נעשה הקב"ה – מלך העולם [בנ"י ממליכים את הקב"ה, "תמליכוני עליכם"⁶⁰, כמלך ישראל, ועי"ז – מלך על כל העולם], שגם בעולם מלשון העולם⁶¹ והסתר תתגלה מלכותו ית'. "תכלינה מלמעלה" שגם הכלים יעשו מלמעלה⁵⁸. ולהוסיף, ש"תכלינה" הוא מלשון כליון, וביחד עם זה ה"ז גם מלשון תענוג – ע"ד "ויכולו" דשבת, מלשון כליון ומלשון תענוג⁶² – שנפעל כליון ועלי' דעולם לא באופן של העולם עצמה מתעלית (ע"ד תענוג שבת שחודר באכילה ושתי'⁶³).

ה. ע"פ הנ"ל יובן הטעם והחידוש בהציווי "ואתם פרו ורבו גו'" לאחר המבול לגבי הציווי לאדם (קודם המבול):

הברכה וציווי ה' "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" שאמר הקב"ה לאחר בריאת האדם ("ויברא אלקים את האדם גו' זכר ונקבה ברא אותם"⁶⁴) – היא ברכה כללית וציווי כללי שמבטא את תפקיד ותכלית בריאת האדם: שיתרבה ויתיישב בארץ ויכבוש אותה,

הארץ חמס"⁴⁸, ע"י "בלה את הכל" (כל מה שחוץ מן התיבה), שבגלוי ה"ז היפך מנוחת וקיום העולם, ו(ב) תיבת נח, שעלי' צוה הקב"ה⁴⁹ "עשה לך תיבת גו'", שבזמן המבול (ש"בלה את הכל") ימצאו נח ובני ביתו בתיבה, וינצלו ממי המבול וישארו במציאותם, ואח"כ ה"ז נותן כח לפעול העבודה בבירור וזיכוך העולם בדרך נייחא (לעליונים ולתחתונים), לא ע"י ביטול העולם:

הקב"ה צוה על נח להכניס לתיבה מכל חלקי העולם: מין המדובר – נח ובני ביתו, מין החי – "מכל החי וגו'", מין הצומח ומין הדומם – "מכל מאכל אשר יאכל"⁵⁰, וגם כל העולמות דסדר השתלשלות – כמבואר בחסידות⁵¹, שג' הדרגות בתיבה, "תחתיים שניים ושלישיים"⁵² הנם כנגד ג' עולמות ב"ע (בי"ע דכללות, ובי"ע הפרטית⁵³),

ובתיבה (וכל הנמצאים בא – כל סדר השתלשלות) שרר מצב דשלוש ומנוחה, מעין לעתיד לבוא⁵⁴ – "וגר זב עם כבש גו' לא ירעו ולא ישחיתו גו'", כיון ש"מלאה הארץ דעה את ה"⁵⁵ [היפך הגמור מהמצב בעולם אז – "מלאה הארץ חמס"'].

ומזה בא הכח, שאח"כ כאשר יהי' "צא מן התיבה"⁵⁶, ובכל הזמנים לאחר

(48) פרשתנו שם, יג.

(49) שם, יד.

(50) שם, יט ואילך.

(51) אוה"ת פרשתנו תרכו, א.

(52) ו, טז.

(53) ראה אוה"ת שם. וראה לקו"ש ח"כ ע' 296

הערה 26.

(54) ד"ה כי פדה לאדה"ז (סה"מ אתהלך לאוניא ע' נו), ועם הגהות – אוה"ת פרשתנו (כרך ג) תרסט, א ואילך. מאמרי אדה"ז – ענינים (ע' פו), ועם הגהות – אוה"ת שם תרלד, א ואילך. שם תרלז, ב. המשך וככה תרל"ז פצ"ה-צו. ועוד. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 29.

(55) ישע"י יא, רט.

(56) ח, טז.

(57) ו, טז.

(58) פירוש כ"ק מו"ח אדמ"ר – נעתק

בלקו"ש ח"א ע' 10. ח"ט ע' 329. אג"ק ח"א ע' מט.

(59) ראה לקו"ת אחרי כו, א. ובכ"מ.

(60) ראה ר"ה טז, א, לד, ב.

(61) לקו"ת שלח לו, ד.

(62) בראשית ב, א. אוה"ת עה"פ.

(63) ראה טושו"ע ודאדה"ז או"ח סרמ"ב.

(64) בראשית א, כז.

העבודה ד"פרו ורבו גו", באופן ש(א) עושים מהעולם (מצד ענינו גופא⁷⁰) דירה לו יתברך, ו(ב) ברכה וציווי שהי' (לא בטל, אלא) קיים ונצחי על כל הזמנים⁷¹ ("לא ישבותו", "ולא יכרת כל בשר .. ולא יהי עוד מבול וגו'") – לא כהברכה וציווי⁶⁹ הראשון שהי' (א) לא לפי ערך גדרי העולם⁷⁰, ובמילא (ב) לא הי' לו קיום למטה (ע"י האדם)⁷².

ויש לומר, שהכח (בכללות) גם על הברכה והציווי השני (לנח ובניו) בא מהברכה והציווי הראשון (לאחרי בריאת האדם), שהי' ציווי כללי הכולל כל אופני העבודה ד"פרו ורבו גו" (מצד הציווי למעלה – לפני המבול, ומצד עבודת המטה – לאחרי המבול), אבל

אם התורה היתה ממדרשו של שם למה הוצרך הקב"ה לצוות לב"ן אותן הו' מצוות שנצטוו שהי' בתורה נכתבו קודם לכן כו'. ומבאר שם (כבאר השדה), שכיון שבא מבול לעולם ותשחת הארץ והשתא פנים חדשות באו לכאן והעולם נתחדש וזכרת עמהם ברית, מן הראוי הי' שיתן להם הקב"ה תורה חדשה שלימה, אלא משום שחשש הקב"ה שיפרקו על כו' לכן בירר להם ז' מצוות כו', ולכן חזר וצוה להם שישמרו הו' מצוות הללו.

70 ראה בארוכה של"ה חלק תושב"כ ריש פרשתנו בביאור ההפרש בין ציווי פו"ר לאדה"ר והציווי לנח ובניו. ושם – שהציווי לאדה"ר הוא "מלמעלה למטה", והציווי לנח – "מלמטה למעלה".

71 ועפ"ז יומתק ביאור הרא"ם (דלעיל הערה 14), שטעם כפל הציווי הוא משום שהי' נח דואג לעסוק בפו"ר שמה לא יתקיים העולם.

72 ראה תנחומא ישן ברכה א' (נעתק בתו"ש פרשתנו ט אות ב): כשברא את האדם ברכו שנאמר ויברך אותם אלקים, והי' העולם מתנהג באותה ברכה, עד שבא דור המבול ובטלה, שנאמר ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי, ראה הקב"ה שבטלה מהם אותה ברכה, חזר ויברך את נח ואת בניו כו'. וראה של"ה שם, שבאם לא חטא אדם הי' נתקיים בו המצוה ד"פרו ורבו גו" באופן של א' מהתולדות יתקיימו באיש, וע"י החטא כו' ובא המבול ולא נתקיים אפילו במין, והאלה תולדות נח שיצא מן התיבה קיום העולם בפו"ר קיום במין, עד זמן משיח בן דוד אז יתקיים באיש כו', עיי"ש.

ובלשון הידוע⁶⁵ – לעשות לו יתברך דירה בתחתונים⁶⁶. הקב"ה ברך ונתן לאדם כח שימשול על כל העולם וכל הנבראים ("ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חי' הרומשת על הארץ"⁶⁷), שיכבוש את העולם ויעשה ממנו "דירה" עבור הקב"ה.

אבל בתחלת הבריאה, כיון ששלימות האדם (כולל – הברכה וציווי ד"פרו ורבו גו'") היתה (לא מצד טבעו ותכונותיו גופא, אלא) מצד כח בריאתו ע"י הקב"ה, לכן היתה אפשרות, כפי שהי' בפועל, שעיי"ז ש"רבה רעת האדם בארץ", הביא זה לכן ש"וינחם ה' כי עשה גו' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה גו"³⁰, כולל – ביטול הברכה והציווי ד"פרו ורבו גו"⁶⁸, כיון שהאדם – מצד עצמו – לא הי' כלי לזה, ואדרכה: במקום "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" והפיכת העולם לדירה לו יתברך, הרי "רבה רעת האדם בארץ" [כולל – הנהגה היפך ד"פרו ורבו גו' וכבשוה" ע"פ התורה], והביא ש"אמתה את האדם גו'".

ולכן, לאחרי המבול – כשנעשה "עולם חדש", נפעל הטהרה וזיכוך הארץ (דעולם גופא), החל בעבודה ד"נח נח איש צדיק גו" – הי' צריך לברכה וציווי חדש על "פרו ורבו גו'", בהתאם לה"עולם חדש" (ומצב חדש אצל נח ובניו⁶⁹), ברכה וציווי על

65 ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקתי ג. במדב"ר פיי"ג, ו. תניא פל"ו.

66 ראה חסד לאברהם (מעין שני נהר סד) בנוגע למצוות פו"ר, ד"שכינה בתחתונים תלוי במצוה זו". ולהעיר מהמבואר בכ"מ, שע"י מצות פו"ר נעשה גילוי כח הא"ס למטה – ראה בנוד"ד לקו"ש חכ"ה ע' 32. ושי"נ.

67 בראשית שם, כט.

68 ראה לקמן הערה 72.

69 ראה מדרש העולם פ' נח (הובא בבאר השדה נח שם בביאור דברי הרא"ם שבהערה 14),

בעולם שנפעל ע"י המבול וע"י עבודת נח – ההדגשה אינה על כיבוש הארץ, היפך רצון העולם, כיון שאדרבה – אז ניתן הכח לפעול שלימות העבודה באופן ד"מלכותו ברצון קבלו עליהם". ולכן לא נאמר שם "וכבשוה", אלא הלשון "פרו ורבו", שמורה על עבודה חיובית (בדרך נייחא, ברצון), ויתירה מזו – "פרו ורבו" שרצו בארץ ורבו בה", הוספה בפעולה החיובית והתפשטות בריבוי⁷⁸ תולדות האדם בכל הארץ⁷⁹ (משא"כ בפ' בראשית נאמר רק "פרו ורבו ומלאו את הארץ").

ובפרטיות יותר:

כיון ש"וכבשוה" נאמר בציווי הראשון והכללי ד"פרו ורבו גוי" (לאחרי בריאת האדם) שמבטא את תכלית בריאת האדם (כנ"ל), מובן שבזה עצמו ישנה (ג"כ) מעלה:

תוכן העבודה דעשיית דירה בתחתונים הוא, שתחילה תהי' מציאות של תחתונים, שמצ"ע אינם כלים לאלקות, וע"י עבודת האדם "יכבוש" אותם ויהפכם לדירה לו יתברך.

ובזה גופא ישנם שני ענינים: כיבוש בדרך כפ"י וממשלה – בירור בדרך מלחמה (עם תחתון שמצ"ע אינו מבורר ומזוכך כו'), ובכללות – העבודה לפני זיכרון וטהרת העולם ע"י המבול; העבודה באופן ד"מלכותו ברצון קבלו עליהם" – בירור בדרך מנוחה (נייחא), ובכללות – סדר העבודה שנתחדש לאחר המבול (כשניתן הכח שהעולם מצד ענינו יודרך)⁸⁰,

(78) ראה פרש"י ר"פ שמות עה"פ וישרצו: שהיו יולדות ששה בכרס אחד.

(79) ראה רמב"ם עה"פ: יכפול המצוה לחזק לומר שיתעסקו בה בכל יכולת או שציונם בישוב כל הארץ.

(80) ועפ"ז יש לומר, שהענין ד"וכבשוה" הוא (בפרט אחד) עוד יותר לאחרי המבול, כי קודם

שלימות הענין נפעלת ע"י הברכה והציווי וקיום מצוה זו בפועל לאחרי המבול.

ו. עפ"ז יובן גם טעם השינוי בלשון הציווי בפ' נח שבו לא נאמר "וכבשוה" ומוסיפים "שרצו בארץ ורבו בה", בשינוי מלשון הציווי בפ' בראשית:

"וכבשוה" פירושו שכובשים ענין בעל כרחו, לא ברצון הנכבש⁷³ [כמובן גם מדרשת חז"ל⁸¹ (הובא בפרש"י) על "וכבשוה", "איש דרכו לכבוש ולא האשה", שמורה על כיבוש הארץ במלחמה⁷⁴]. ע"ד ענין הממשלה⁷⁵ שהיא בעל כרחו, לא כענין המלכות – שהיא ברצון (כהלשון⁷⁶ "ומלכותו ברצון קבלו עליהם")⁷⁷.

זאת אומרת, ש"וכבשוה" (בכללות) מורה על מצב שבו צריכים להלחם ולכבוש בעל כרחו, כיון שמצ"ע (ברצונו) אין לו שום שייכות לזה.

בעבודה דעשיית דירה בתחתונים בתחלת הבריאה (לפני טהרת וזיכרון העולם ע"י המבול) – נדרשת במיוחד פעולה באופן ד"וכבשוה", כיון שהשלימות בעולם היא מצד כח הבורא ולא מצד ענינו (דהעולם) גופא, ואדרבה – העולם מצ"ע עדיין אינו כלי לאלקות. ולכן צריכים לכבוש, באופן של ממשלה.

משא"כ לאחרי כח הטהרה והזיכרון

(73) ולהעיר מפרש"י ר"פ בראשית: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים.

(74) ראה רש"י קדושין לה, א ד"ה "איש) דרכו לכבוש" – את הארץ במלחמה ואין דרכה כו', וכיון

שלא קרינן בה וכבשוה לא קרינן בה פרו ורבו.

(75) ראה רמב"ם עה"פ בראשית שם: וכבשוה, נתן להם כח וממשלה בארץ לעשות כרצונם כו'.

(76) ברכת אמת ואמונה.

(77) ראה לקו"ת דברים א, ריש ע"ב. דרושים

לר"ה נז, סע"ב. סידור (עם דא"ח) נג, ג. מילואים

ליהל אור – ע' תרפה. ובכ"מ.

ואחר כך חלקו], ולכן מובן, שהציווי ("פרו ורבו גו") להאיש (שבא מיד לאחר "ויברא אלקים את האדם גו" זכר ונקבה ברא אותם") כולל גם את האשה, בהיותה חלק ("אחת מצלעותיו") מהאיש⁸⁴.

ובמכ"ש וק"ו מהביאור בכתבי האריז"ל⁸⁵ בנוגע למצוות עשה שהזמן גרמא (שנשים פטורות מהן), ש"בעשות הזכר את המצוה אין מהצורך שגם הנשים תעשנה לבדה כי כבר נכללת עמו בעת שעושה אותה המצוה כו', וז"ע מה שארז"ל⁸⁶ אשתו כגופו דמיא" [נכמ"ש גם בזהר⁸⁷, שאיש ואשה כל א' מהם לעצמו הוא "פלג גופא", עאכו"כ במצוות פו"ר, שבה יש לאשה חלק וסיוע במעשה בפועל [ולכן "יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו"⁸⁸], עד שדוקא בה תלוי זה שהאיש יוכל לקיים את הציווי (ע"י "והיו לבשר אחד"⁸⁹), ויתירה מזו: עיקר ענין ההולדה נפעל דוקא ע"י האשה – הרי ודאי שמצוות האיש כוללת ונמשכת גם לאשה⁹⁰.

וע"ד מצוות "פרו ורבו", כן הוא גם בנוגע להפרט (במצוה זו) ד"וכבשוה", שהגם ש"איש דרכו לכבוש ואין אשה

ולכן לא נאמר שם "וכבשוה", כיון שעיקר החידוש לאחר המבול הוא הכח על העבודה בזיוכך וטהרת העולם [אף שגם לאחר המבול ישנה עבודה בדרך כיבוש (אפילו בנוגע לבני אדם), עאכו"כ בנוגע לממשלת האדם בחיות הארץ כו', כפי שנאמר בפ' נח (בהמשך להברכה ד"פרו ורבו גו")⁸¹ – "ומוראכם וחתכם יהי על כל חית הארץ וגו'"].

ז. ע"פ הנ"ל תובן דרשת חז"ל⁸ על "וכבשוה" (חסר וא"ו) – "איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש" (ובלשון רש"י עה"פ: "האיש שדרכו לכבוש מצווה על פו"ר ולא האשה"), כדעת רבנן (וכ"ה ההלכה⁸²):

הפירוש בזה אינו – כדעת הטועים – שהענין והתוצאה ד"וכבשוה" אינו אצל אשה, שהרי "פרו ורבו גו" הוא ציווי כללי שנאמר לאחרי בריאת האדם, המבטא את התפקיד של כל אדם (איש או אשה), להתרבות (להוליד ילדים) ולהתיישב ולפעול בעולם.

ויש לומר הביאור בזה:

הציווי ("פרו ורבו גו" וכבשוה") להאיש כולל גם את האשה, כיון שהיא חלק מהאיש, כמ"ש⁶⁴ שבריאת האדם ("ויברא אלקים את האדם") היתה באופן ד"זכר ונקבה ברא אותם", ולאח"ז – נבראה האשה ע"י "ויקח אחת מצלעותיו"⁸³ [ונכפ"ש⁶⁴: שנבראו שני פרצופים בריאה ראשונה

המבול היו ב' קצוות – צדיקים שעבודתם היא באופן ד"מלכותו ברצון" (ואין צורך בכיבוש), ורשעים (עד "מלאה הארץ חמס"), שלא שייך לכבושם ולברדם. משא"כ לאחרי הטהרה והזיוכך של המבול, יש מציאות של עולם ששייך לכבוש ולברר כו' (וראה לקו"ש חט"ו ע' 51 ואילך).

(81) ט, ב.

(82) רמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ב. טשו"ע אהע"ז סו"ס א.

(83) בראשית ב, כב.

(84) ולהעיר מהפרת נדרים, שהבעל מפיר נדרי אשתו (והאב מפיר נדרי בתו) – משנה כתובות מו, ב. רמב"ם הל' נדרים פי"א ה"ו ואילך. וראה בארוכה אנציקלופדי תלמודית ערך הפרה (כרך י ע' קיא ואילך). ושי"נ.

(85) טעמי המצוות פ' בראשית. שער מאמרי רשב"י לתק"ו תס"ט. וראה מערכת האלקות פ"י. וראה אוה"ת בא ע' שמט"ש. פינחס ע' אקצט"א. (86) מנחות צג, ב (וראה תוד"ה ידו שם). ברכות כד, א. ושי"נ. זח"ב קז, ריש ע"ב.

(87) ח"ג ז, ב. קט, ריש ע"ב. רצו, א.

(88) ר"ן רפ"ב דקידושין. וראה קרבן נתנאל על הרא"ש שם. לקו"ש חיי"ד ע' 41 ואילך. ועוד.

(89) בראשית ב, כד.

(90) ואדרבה: כיון שהאשה היא חלק מן האיש – אינו מתאים שיהיו ציווי כפ"ע אל האשה (דכל יתר (בקדושה) כנטול דמי – חולין נח, ב. ועוד).

בתוקף וחיזוק (ולפעמים – בצעקות) – הוא דרך האיש, "איש דרכו לכבוש", אבל אין זה דרכה של אשה, "ואין האשה דרכה לכבוש" (באופן דכיבוש האיש), כיון ש"כבודה בת מלך פנימה"⁹⁵, ואין דרכה לצאת בתוקף וחיזוק (הקשור לעתים עם גאווה) המנקר את העינים וכו'.

משא"כ ענין ה"כיבוש" (הנ"ל ס"ו), שכובשים והופכים את התחתון דעולם (שמצ"ע אינו כלי לאלקות) לדירה לו יתברך – נמצא (גם) אצל אשה⁹⁶;

וה"כיבוש" אצל אשה הוא באופן ד"וכבשה" חסר וי"ו, ללא המשכה מחוץ הימנה והמשכה מחוץ להגבלות שלה, אלא באופן ד"כבודה בת מלך פנימה", "פנימה" דוקא – הן פנימה במקום, שעיקר עבודתה הוא בבית פנימה (כעקרת הבית), והן פנימה בתוכן – שאופן פעולתה אינו בתוקף ובחריפות, אלא פנימה – עם עדינות פנימית, וכבודה – בדרך כבוד ודרך-ארץ ומנוחה.

ט. ועפ"ז מובנת גם השייכות דהלימוד "וכבשה", ש"איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש" עם זה שהאיש מצווה על פו"ר: כיון ש"איש דרכו לכבוש", באופן של השפעה בתוקף וכו', לכן הוא מצווה בפו"ר, משא"כ האשה שאין דרכה לכבוש מקבלת המצווה מהאיש; ומזה נמשך גם באופן העבודה, שפעולת האיש נרגשת ביותר (בדרך כיבוש), משא"כ פעולת ("כיבוש") האשה באופן ד"פנימה"⁹⁷.

דרכה לכבוש", כולל ה"וכבשה" דהאיש ונמשך להאשה.

ח. ויש לומר יתירה מזו: נוסף על זה שה"וכבשה" דהאיש נמשך לאשה – הרי גם אצל האשה ישנה (בעבודה רוחנית) הפעולה שנופעת על "וכבשה"⁹¹ [וזה גופא נמשך אלי' ע"י בעלה (בהיותה "אחת מצלעותיו"), וע"פ הוראות הבעל, כמאחז"ל⁹² אשה כשרה שעושה רצון בעלה].

כמובן בפשטות, שאשה ובת בישראל נבראה (כמו האיש) לפעול ו"לכבוש" חלקה בעולם. ובפרטיות: בהיותה עקרת הבית (ועד"ו גם הבת המתחנכת בהתאם לזה) מוטלת עלי' האחיות "לכבוש" ולהיות בעה"ב בביתה ועל כל בני הבית, ולהאירם עם "נר מצוה ותורה אור"⁹³. ואדרבה: עיקר והתחלת עבודת "הכיבוש" מתחילה בבית, ולאח"ז ה"ז נמשך מחוץ לבית (ע"י האיש שדרכו לכבוש). ועד"ו בכיבוש המלך, הרי קודם הוא כובש את מדינתו שלו ואח"כ מדינות אחרות (מלך טיפש כובש מדינות אחרות לפני מדינתו שלו...).

זה שאחז"ל ש"איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש", י"ל הפירוש בזה, שזה מבאר החילוק באופן ופעולת הכיבוש בין איש ואשה⁹⁴:

כיבוש בפירושו הפשוט (כנ"ל ס"ו) – שכופים על הנכבש בעל כרחו (היפך רצונו) ע"י היציאה נגדו במלחמה

91 ולהעיר מהשק"ט באם האשה יוצאת למלחמה (מלחמת מצוה) – ראה ס' לאור ההלכה (להרש"י ז"ל) ע' כה ואילך. וש"נ.

92 יל"ש שופטים רמז כב. ועוד.

93 משלי ו, כג.

94 ולהעיר שגם להריעות שאשה יוצאת למלחמת מצוה (ראה לעיל הערה 91), פעולתה שונה מפעולת האיש במלחמה – ראה לאור ההלכה שם.

95 תהלים מה, יד.

96 ולהעיר מיבמות סג, א: אדם מביא חטיין חטיין כוסס, פשתן פשתן לובש (בתמי), נמצאת מאירה (האשה) עיניו ומעמידתו על רגליו.

97 ועפ"ז יש לקשר זה גם עם לימוד הראשון בפרש"י (ב"וכבשה" חסר וי"ו), "ללמדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא יצאנית", וי"ל פירוש

ד"פרו ורכו גו"ו הוא באשה ולא באיש. ולכן האיש מצווה ע"ז ולא האשה: אצל האיש צריך ציווי על פו"ר כי לולא ציווי התורה א"א לסמוך עליו שמצד תכונתו יתעסק בפו"ר; משא"כ האשה אינה צריכה ציווי ע"ז – כי מרגישה את שליחותה בעולם להיות עקרת הבית ולהעמיד דורות של יהודים, עושה זאת מצד עצמה].

י. ויש לקשר הנ"ל עם קביעות שנה זו שקוראים פ' נח ביום ב' דראש חודש מרחשון:

ראש חודש יש בו דבר והיפוכו. הוא מותר במלאכה, אבל אינו נקרא יום המעשה¹⁰¹, עד שהנשים נזהרות בו ממלאכות שונות¹⁰² (עכ"פ מלאכות קשות). שזה מורה על המשכת מנוחה (שביתה ממלאכה) בעניני חול שבעולם. בדוגמת החידוש דנח, שפעל נייחא בעולם.

וראש חודש מרחשון הוא לעולם ב' ימים, ע"ד "נח נח" שתי פעמים, נייחא בכפליים.

וחודש מרחשון הוא התחלת תקופת הגשמים¹⁰³ (מר מלשון טפת מים¹⁰⁴), הקשורים עם עבודת המטה, "ואד יעלה מן הארץ"¹⁰⁵, (לא כטל שנמשך מלמעלה¹⁰⁶).

אשר כ"ז מוסיף כח בעבודתם של ישראל – שמונין ודומין ללבנה¹⁰⁷

אמנם מזה מובן גם, שלא זו בלבד שאצל האשה אין שום חסרון לגבי האיש, אלא אדרבה: באופן פעולתה יש מעלה לגבי פעולת האיש: מכיון ש"איש דרכו לכבוש", ה"ז מורה שעיקר האופן שיכול לפעול הוא ע"י כיבוש וממשלה⁹⁸ (ולא ע"י מלכותו ברצון קבלו עליהם), הן מצד החסרון במצב התחתון והן מצד החסרון בכח האדם, שהשפעתו היא השפעה חיצונית (ע"ד העבודה קודם המבול); משא"כ האשה, ש"אין דרכה לכבוש", פועלת באופן של "פנימה", בכבוד ובדרך ארץ (באופן של נייחא⁹⁹), השפעה פנימית – כך שהמושפע מקבל ברצון עצמו את ההשפעה (ע"ד מעלת העבודה לאחרי המבול). כפי שרואים בפועל, שכשמדברים עם הזולת עם כבוד ודרך ארץ, בדרכי נועם ודרכי שלום, ה"ז פועל עליו שלא בערך יותר מאשר אם צועקים עליו ומפחידים אותו ורוצים לכפות עליו "כך ולא אחרת". עד שדרך העבודה דנשי ובנות ישראל, נעשה גם לימוד ומורה-דרך לאנשים ובנים איך שהם צריכים לעשות עבודתם, דוקא בדרך כבוד, ובאופן של פנימה¹⁰⁰.

ןויש לומר יתירה מזה: מדרשת חז"ל הנ"ל מובן, שענין הכיבוש – ש"איש דרכו לכבוש ואין האשה דרכה לכבוש" – אינו חלק מעצם המצוה ד"פרו ורכו" (אלא ראי' צדדית, שהאיש – שדרכו לכבוש – מצווה בפו"ר). ועפ"ז מובן, שאדרבה – עיקר הענין

הפנימי זה: שפעולת האשה פנימה (בדרך צניעות), "שלא תהא יצאנית", נפעלת בה ע"י הזכר המשפיע. (98) ולהעיר ש"והוא ימשול בך" הוא נונוש חוה על החטא (בראשית ג, טז).

(99) ולהעיר שאשה היא כנגד ספירת המלכות, שבת מלכתא.

(100) ולהעיר שגם דברי תוכחה צ"ל לא ברבים, כ"א בינו וליבין עצמו (רמב"ם הל' דיעות פ"ו ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח סקני"ו ס"ח).

(101) ראה שמואל"א כ, יט ובמפרשים שם. יחזקאל מו, א. פדר"א פמ"ה. ועוד. וראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 107, וש"י.

(102) ראה טוש"ע או"ח סתי"ז. וראה פדר"א שם. וראה לקו"ש ח"ח ע' 316-315. וש"י.

(103) תענית ה, א ואילך. פרי חדש אה"ע סקכ"ו ס"ז. וראה יל"ש מלכים רמז קפד.

(104) ישעי' מ, טו. וראה פרי"ח שם.

(105) בראשית ב, ו.

(106) ראה לקו"ש האזינו עג, א ואילך. ובכ"מ.

(107) סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. זח"א רלו, ב.

האחרונים במיוחד – ניתוסף אצלן גם העבודה מחוץ לביתן¹¹⁴ – אבל גם באופן ד"כבודה בת מלך פנימה" – עם נשים ובנות אחרות – בהפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות חוצה נכולל הענין דלהקהיל קהילות דנשים בכל שבת ללמוד תורה¹¹⁵, ולנהל "מסיבות שבת" עבור ילדות וכיו"ב, והן (נשי ובנות ישראל) מנצלות בזה תכונותיהן וכשרונותיהן המיוחדות נכמו חוש הציור, שבוה נוגע במיוחד רגש, שישנו לפעמים יותר אצל נשים ובנות, ובכללות – עדינותן והנהגתן פנימה – להוסיף בהפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה.

יב. ויה"ר שע"י ההוספה בעבודת נשי ובנות ישראל שבדורנו – תבוא כבר הגאולה האמיתית והשלימה, שבאה בזכות נשים צדקניות שבדורנו זה (דור האחרון בגלות), שהוא גלגול מדור יוצאי מצרים¹¹⁶, שבזכות נשים צדקניות באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים¹¹⁷, ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹¹⁸, ובאופן ד"אראנו" דוקא,

(חודש), עד שהם עתידים להתחדש כמותה¹⁰⁸.

ובזה ניתוסף בר"ח מרחשון בשנה זו – שנת ה'תנש"א ר"ת ה' תהא שנת אראנו נפלאות – שבמצב העולם נמשך חידוש דנפלאות (נוסף על החידוש ד"ה' תהא שנת נסים" בשנה שעברה), ובפרט שבשנה זו עצמה – כבר עבר חודש (מלשון חידוש) שלם, ונמצאים כבר בתחלת חודש (חידוש) השני – ה"ז מוסיף עוד יותר ב"עולם חדש" שנפעל לאחרי המבול (בפ' נח).
יא. הלימוד מהאמור לעיל:

בבואנו עתה מחודש תשרי, "המרובה במועדות"¹⁰⁹, ונכנסים לעבודה הרגילה דכל השנה, איש תחת גפנו ותחת תאנתו¹¹⁰ – צ"ל אצל כל יהודי "צא מן התיבה" (היציאה מתיבות התורה והתפילה¹¹¹ לבכל דרכיך דעהו¹¹², ע"ד היציאה מחודש תשרי¹¹³), ולצאת להתעסק בעבודה ד"פרו ורבו גו", עד "וכבשוה" – לעשות דירה לו ית' בתחתונים, וישנו הכח ע"ז – הברכה והציווי – מהקב"ה.

וזוהי עבודה עבור כאו"א, אנשים ונשים, כ"א לפי אופן ודרך עבודתו – איש (גם) באופן ד"דרכו לכבוש", ואשה – באופן ד"כבודה בת מלך פנימה".

ונוסף על העבודה דנשי ובנות ישראל בביתם פנימה, רואים שבדורות

108 נוסח קידוש הבנה – סנהדרין מב, א.

109 ראה ב"י אור"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז שם ס"ב. הוספה לשו"ע אדה"ז (להר"ג מדובראוונע) אור"ח סקל"א ס"ח.

110 מ"א ה, ה.

111 כפירוש הבעש"ט בפסוק "בא אל התיבה" – כתר שם טוב בהוספות ס"ה ואילך. וש"נ (וראה צוואת הריב"ש סו"ס עה). וראה לקו"ש ח"א ע' 6 ואילך.

112 אבות פ"ב מ"ב.

113 ראה בארוכה שיחת אדר"ח מרחשון תשמ"ט. כ"ח תשרי שנה זו. ועוד.

114 ויש לעודד על הזהירות שצ"ל בנסיעת אשה וכת מישראל במונית או במכונית כשהנהג הוא גברי* (שאפשר להיות בזה חשש של יחוד כו') – וכידוע השקו"ט בזה בספרים**. וכנגון דא – יש לברר חילוקי הדינים ופרטים בזה – אצל רב מורה הוראה.

115 יליש ר"פ ויקהל. וראה תו"ש עה"פ (אות ה) וש"ג. והובא הלכה בשו"ע אדה"ז סר"צ ס"ג. וראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ נח אשתקד.

116 שערי הגלגלים הקדמה כ. לית וס' הליקוטים עה"פ שמות ג, ד.

117 סוטה יא, ב. במדב"ר פ"ג, ו.

118 מיכה ז, טו.

* ובפרט שבזמננו (ובפרט בעיר גדולה כמו ניריארק וכיו"ב) אפשר לאשה למצוא (או להזמין) מונית עם אשה נהגת.

** ראה אוצר הפוסקים ח"ט עב, ב. דבר הלכה סימן טו הערה א. שגרים מצוינים בהלכה סימן קנב הערה ג. שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי"ד. שו"ת ציץ אליעזר ח"ו קונטרס היחוד פטו ס"דח. ועוד.

בכה ושאל אצל זקנו, הצמח צדק, מדוע
ה' לא נראה אליו? – יקויים אצל
כאו"א, "נער ישראל ואוהבהו"¹²²,
"וירא אליו ה'",

ועד השלימות בזה – "והיו עיניך
רואות את מוריך"¹²³, בגאולה האמיתית
והשלימה, תיכף ומיד ממש.

כפי שהולכים לקרוא עתה "לך לך
מארצך גו' אל הארץ אשר אראך"¹¹⁹,
ואח"כ – בפרשה שלאח"ז – "וירא
אליו ה'"¹²⁰, וכידוע הסיפור¹²¹ שכ"ק
אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בהיותו ילד

---

(119) ר"פ לך לך.

(120) ר"פ וירא.

(121) שיחת ש"פ וירא כ"ף מרחשון תרצ"ג.

"היום יום" ט חשון. וראה לקו"ש ח"כ ע' 61 ואילך.
וש"נ.

---

(122) הושע יא, א. וראה לקו"ש חכ"א ע' 20.

וש"נ.

(123) ישעי' ל, כ. וראה תניא פל"ו.

